

1

«Хтось буде у цьому винен»

Ви колись бачили падіння міста? З нашим це сталося. Ми можемо казати, що того літа у Бйорнстаді з'явилося насильство, але це буде неправдою: насильство в місті уже було. Часом так легко змусити людей ненавидіти одне одного, що вже й не збагнеш, як колись могло бути інакше.

Ми – невелике містечко серед лісів. Люди кажуть, що жодна дорога до нас не веде, кожна – оминає. Економіка заходиться кашлем щоразу, коли намагається глибше вдихнути, фабрика щороку скорочує робочі місця, ніби дитина, якій здається, що ніхто не помітить, як у холодильнику стало менше торта, якщо надрізати зовсім трошки з усіх боків. Коли накласти нову карту міста поверх старої, здається, що вулиця з крамницями і вузенька смужка, яка називається «Центр», стиснулися, ніби шкварка на гарячій пательні. Іще в нас є льодова арена, та й по всьому. Але, з іншого боку, тут часто говорять: «А якого дідька вам іще треба?».

Люди, які проїжджають повз нас, кажуть, що Бйорнстад живе лише заради хокею, і бувають дні, коли вони мають рацію. Часом мусиш мати заради чого жити, щоб пережити все інше. Ми не тупі й не скнари, про Бйорнстад можна сказати багато паскудства, але тутешній народ – міцний і працьовитий. Тож ми зібрали хокейну команду – таку, як ми самі, і могли пишатися нею, тому що ми не такі, як ви. Коли мешканцям великих міст щось здавалося занадто складним, ми тільки

насмішкувато хмикали: «Так і повинно бути». У цих краях не просто жити, і саме тому ми змогли, а ви – ні. Ми вистояли, незважаючи на погоду. А потім дещо сталося, і ми впали.

З нами, ще перед цією, сталася одна історія, і ми ніколи не звільнимся від провини за неї. Буває, що добрі люди чинять жакливі речі, вірячи, ніби захищають те, що люблять. Один хлопець, зірка нашого хокейного клубу, згвалтував дівчину. І ми збилися зі шляху. Суспільство – це сума наших рішень, і коли слова однієї нашої дитини були проти слів іншої, ми стали на бік хлопця. Бо так було легше, бо якщо дівчинка брехала, то ми могли далі жити, як жили. А дізнавшись правду, ми впали, і місто впало разом із нами. Легко казати, що нам варто було зробити по-іншому, але ж ви, мабуть, також зробили б так само. Коли страшно, коли мусиш вибирати, на чиему ти боці, коли знаєш, чим доведеться пожертвувати, ти не такий уже й відважний, як гадаєш. І, напевно, не так уже й відрізняєшся від нас, як тобі здавалося.

Ця історія – про те, що сталося потім, у період від літа до зими. У ній мова піде про Бйорнстад і сусіднє місто Гед, про те, як суперництво між двома хокейними командами може перерости в люту боротьбу за гроші, владу й виживання. Це розповідь про льодові арени й багато сердець, які б'ються задля них, про людей і спорт, і про те, як люди і спорт по черзі підтримують одне одного. Про нас – тих, хто плекає мрії і б'ється. Одні закохаються, інші будуть розчавлені, ми зазнаємо і найкращих днів, і днів найгірших. Це місто нестримно радітиме, але потім спалахне. Станеться жакливий вибух.

Будуть дівчата, завдяки яким ми відчуємо гордість, і будуть хлопці, які зроблять нас видатними. У темному лісі молоді чоловіки в одязі різного кольору битимуться не на життя, а на смерть. Одне авто занадто швидко промчить крізь ніч. Ми скажемо, що то була автомобільна аварія, але аварії стаються випадково, а цій можна було б запобігти, і ми про це знатимемо. Хтось буде у цьому винен.

Помруть люди, яких ми любимо. Нам доведеться хоронити наших дітей під нашими найгарнішими деревами.

2

«Люди бувають трьох видів»

Бах-бах-бах-бах-бах.

Найвища точка Бйорнстада – гора, яка стоїть південніше від останнього будинку в місті. Звідти відкривається краєвид на великі вілли Височини, попри фабрику, льодову арену і менші вілли в центрі, аж до багатоквартирних будинків у Низині. На горі стоять двоє дівчат і дивляться вниз, на місто. Майя і Ана. Їм скоро виповниться по шістнадцять, і складно сказати, чому вони стали найкращими подругами: всупереч тому, що вони дуже різні, чи завдяки цьому. Одна з дівчат любить музику, інша – зброю. Взаємна відраза до музичних смаків одна одної ставала таким самим приводом до сварок, як і їхній конфлікт щодо того, яка тварина краща: собака чи кішка. Суперечка тягнулася вже десять років, а минулої зими обох дівчат вигнали з уроку історії, тому що Майя пробурмотіла: «А знаєш, Ано, хто любив собак? Гітлер!». Почувши це, Ана рявкнула: «А знаєш, хто любив котів? Йозеф Менгеле!».

Вони вічно пересварюються, не перестають любити одна одну, і ще змалку в них бували дні, коли здавалося, що вони двоє – проти цілого світу. Після того, що сталося з Майєю минулої весни, кожен день став таким.

Щойно почався червень. Три чверті року їхні краї ціпеніють у полоні зими, але впродовж кількох чарівливих тижнів тут буває літо. Ліс навколо п'яніє від сонячного світла, на берегах озер радісно погойдуються дерева, проте в очах дівчат не

видно задоволення. Ця пора року завжди була для них вічною пригодою, вони жили на природі й поверталися додому пізно ввечері, у порваному одязі, замурзані, з дитинством у погляді. Цьому настав край. Тепер вони вирости. Тому що деякі дівчата не вибирають, коли дорослішати, — їх до цього змушують.

Бах. Бах. Бах-бах-бах.

Перед одним із будинків стоїть мама й запаковує в автомобіль сумки своєї дитини. Скільки разів доводиться це робити, поки діти ще малі? Скільки іграшок зібрати з підлоги, скільки м'яких звіряток удавано шукати, бо дитина не вкладеться спати, скільки рукавичок уже й не сподіватися знайти після дитячого садка? Скільки разів думаєш собі, що якби природа справді хотіла, щоб люди розмножувалися, то еволюційно було б уже передбачено, щоб у батьків із передпліч росли ложечки для взуття, аби нам було зручніше дотягуватися до того, що зникло під усіма цими клятими диванами й холодильниками? Скільки годин минає, поки ми чекаємо на наших малих? Скільки сивих волосин у нас з'являється через них? Скільки життів ми присвячуємо їхньому одному життю? Що потрібно віддати, аби бути добрими батьками? Та небагато — просто все. Саме так — усе.

Бах. Бах.

Стоячи на горі, Ана обертається до своєї найкращої подруги й запитує:

— Пам'ятаєш нас у дитинстві? Коли ти завжди хотіла бавитися, ніби ми маємо дітей?

Майя киває, не зводячи погляду з міста.

— Ти ще хочеш мати дітей? — продовжує Ана.

Майя ледь розтуляє губи, відповідаючи:

— Не знаю. А ти?

Аніні плечі ледь здригаються — від гніву та горя.

— Можливо, коли постарію.

— «Постарію» — це коли?

– Ну, в тридцять років.

Майя довго мовчить, а тоді запитує:

– Хочеш мати хлопчиків чи дівчаток?

Ана відповідає так, ніби обдумувала це все своє життя:

– Хлопчиків.

– Чому?

– Тому що до них світ ставиться по-свинськи лише час від часу. А до нас – майже завжди.

Бах.

Мама зачиняє багажник і стримує плач, бо знає: якщо зараз пустить хоч одну сльозу, то вже не зможе зупинитися. Ми не хочемо плакати перед нашими дітьми, скільки б років їм не було. Заради них ми готові на все, а вони ніколи про це не знають, бо ще не розуміють розмаху чогось, що є безумовним. Батьківська любов нестерпна, необачна і безвідповідальна. Наші діти здаються такими малими, коли сплять у своїх ліжечках, а ми сидимо поруч і відчуваємо, як усередині нас щось розривається. Відчуття власної недосконалості й докори сумління триватимуть ціле життя, ми заліплюємо все щасливими фотокартками, але нікому не показуємо проміжків у альбомі, де залишається те, що приносить нам біль. Беззвучний плач у кімнаті з вимкненим світлом. Ми лежимо й не можемо заснути від жаху при думці про все, що може статися з нашими дітьми, про все, що може випасти на їхню долю, про всі ситуації, в яких вони можуть стати жертвами.

Мама обходить автомобіль і відчиняє двері. Вона не особливо відрізняється від будь-якої іншої мами. Вона любить, вона боїться, лютує, соромиться, не дає собі ради. Вона не спала, а сиділа біля ліжечка, коли її хлопчикові було три роки, дивилася на нього, сплячого, і боялася всіх жахів, які можуть з ним статися, – так само, як і всі батьки. Але вона ніколи й подумати не могла, що боятися треба було протилежного.

Бах.

Починає світати, містечко спить. На головній дорозі, що веде геть із Бйорнстада, не видно ні душі, але двоє дівчат, які стоять на горі, не зводять поглядів із траси. Вони терпляче чекають.

Майї вже не сниться згвалтування. Не сниться, як Кевін за-туляє їй рукою рота, як натиск його тіла здавлює її крик, його кімната з хокейними кубками на полицях, підлога, від якої відскочив гудзик її блузки. Тепер їй сниться лише спортивна доріжка навколо Височини – її видно звідсіля. Сниться, як Кевін біг по ній сам-один, а вона вийшла з темряви, тримаючи в руках рушницю. Приставила її до його голови, а він тремтів, плакав, просив у неї пощади. Уві сні Майя вбиває його. Щоночі.

Бах. Бах.

Скільки разів мамі вдавалося розсмішити свою дитину? Скільки разів вона реготала від синових жартів? Через наших малих усе всередині нас перевертається, коли ми розуміємо, що вони вперше пожартували навмисно, коли бачимо їхнє почуття гумору. Жартуючи, вони вчаться маніпулювати нашими почуттями. Якщо вони нас люблять, то невдовзі навчаться брехати, берегти наші почуття, вдавати з себе щасливих. Вони занадто швидко вчаться розуміти наші бажання. Ми можемо уявляти собі, ніби знаємо власних дітей, але вони мають свої альбоми і стають дорослими у проміжках між фотокартками.

Скільки разів мама стояла перед будинком біля автомобіля, дивилася на годинник і нетерпляче гукала сина? Сьогодні вона не мусить так робити. Він кілька годин тихо просидів на пасажирському сидінні, поки вона складала речі. Його колись таке натреноване тіло стало худим за кілька тижнів, а мама з боєм змушувала його щось з'їсти. Він порожнім поглядом дивиться крізь вікно.

Що може мама пробачити синові? Хіба можливо знати це задалегідь? Ні тато, ні мама ніколи не повірять, що з їхнього малого хлопчика виросте злочинець. Мама не знає, які

жахіття сняться синові вночі, але через них він із криком прокидається. Після того ранку, коли вона знайшла його на спортивній доріжці, непорушного від холоду, закам'янілого від жаху. Він обпісявся, сльози відчаю обморозили йому щоки.

Її син згвалтував дівчину, але довести нічого не змогли. Завжди будуть люди, які стверджуватимуть, що він просто викрутився і що його сім'я уникла покарання. Звісно, вони мають рацію. Але мама ніколи цього не відчує.

Бах. Бах. Бах.

Коли машина викочується на дорогу, Майя стоїть на горі й розуміє, що Кевін сюди ніколи не повернеться. Що вона його зламала. Завжди будуть люди, які стверджуватимуть, що Майя перемогла.

Але вона ніколи цього не відчує.

Бах. Бах. Бах. Бах.

На мить спалахують стоп-сигнали, мама востаннє дивиться у дзеркало заднього виду на будинок, який був для них домом, і на залишки клею на поштової скриньці, з якої літера за літерою здирали прізвище «Ердаль». Тато Кевіна сам-один складає речі в інший автомобіль. На спортивній доріжці він стояв біля дружини й бачив, як їхній син лежить у мокрому від сліз светрі та обпісяних штанах. Їхнє життя розбилося задовго до тих подій, але лише зараз мама побачила уламки. Тато не допоміг їй, коли вона напівнесла, напівтягнула снігами їхнього сина. Це було два місяці тому, і відтоді Кевін не виходив з дому, а його батьки заледве перемовлялися кількома словами. Чоловіки значно конкретніші у самовизначенні, ніж жінки, — вона засвоїла цей урок життя, а її чоловік і син завжди визначали себе одним-єдиним словом — «переможець». За її пам'яті, чоловік завжди вбивав хлопцеві в голову одне й те саме: «Люди бувають лише трьох видів: ті, хто перемагають, ті, хто програють, і ті, хто спостерігають».

А що тепер? Ким вони є, коли не перемогли? Мама відпускає гальма, вимикає програвач, виїжджає на дорогу і повертає в один бік. Син сидить поруч. Тато сідає в інше авто й відїжджає сам у протилежному напрямку. Документи на розлучення лежать на пошті, разом із листом до школи, в якому повідомляється, що тато переїжджає до іншого міста, а мама з сином – за кордон. Наприкінці листа вказано номер телефону мами, якщо у школі виникнуть запитання. Але їй ніхто не подзвонить. Це місто зробить усе можливе, аби забути, що сім'я Ердаль колись була його частиною.

Чотири години в авто минають у мовчанні, а коли вони відїжджають від Бйорнстада на таку відстань, що не видно навіть лісу, Кевін пошепки запитує:

– Як думаєш, можна стати іншою людиною?

Мама хитає головою, закусивши губу, і так сильно кліпає, аж не може розгледіти дорогу попереду.

– Ні. Але можна стати кращою людиною.

Тоді Кевін, тремтячи, бере маму за руку. І мама тримає його так, ніби йому три роки, ніби він повис на скелі над прірвою. Вона шепоче:

– Кевіне, я ніколи тобі не пробачу. Але й ніколи не зраджу.

Бах-бах-бах-бах-бах.

Так звучить це місто, в кожному куточку. Але зрозуміти це можна, мабуть, лише якщо тут жити.

Бахбахбах.

На горі стоять дві дівчини й дивляться, як на обрії зникає автомобіль. Скоро їм виповниться по шістнадцять. Одна тримає в руках гітару, інша – рушницю.